

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Кафедра управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання кваліфікаційної роботи

здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти

у галузі знань 26 «Цивільна безпека»

спеціальність – 263 «Цивільна безпека»

освітньо-професійна програма «Цивільний захист»

освітньо-професійна програма «Управління у сфері цивільний захист»

Харків

2023

*Рекомендовано до видання вченою радою факультету цивільного захисту
Національного університету цивільного захисту України,
протокол від 26 серпня 2021 р. № 12*

Укладачі:

В.В. Тютюник, д.т.н., с.н.с., начальник кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України;

М.М. Удянський к.т.н., доцент, начальник факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України.

О. А. Ященко, к.е.н., доцент, заступник начальника кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України.

Рецензент:

Ю.В. Уваров, к.т.н., доц., начальник науково-методичного центру навчальних закладів ДСНС України.

Методичні вказівки до виконання кваліфікаційної роботи здобувачами другого рівня вищої освіти за спеціальністю 263 «Цивільна безпека» освітньо-професійна програма «Цивільний захист» та освітньо-професійна програма «Управління у сфері цивільний захист»/ Укладачі В.В. Тютюник, М.М. Удянський, О.А. Ященко. – Харків: НУЦЗ України, 2021. – 48 с.

Наведено вимоги до написання, оформлення і захисту кваліфікаційної роботи здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, які навчаються на факультеті цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України за освітньо-професійними програмами «Цивільний захист» та «Управління у сфері цивільний захист».

© В. В. Тютюник, М.М. Удянський , О. А. Ященко
укладання, 2021

© НУЦЗ УКРАЇНИ, 2021

1. ВИХІДНА БАЗА МЕТОДИЧНИХ ВКАЗІВОК

Методичні рекомендації, в яких висвітлюються основні питання виконання кваліфікаційних робіт, розроблено на підставі положень Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII; наказу НУЦЗ України «Про затвердження Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України» від 01.11.2019р. №211; наказу НУЦЗ України «Про затвердження форм документів з навчальної роботи університету» від 30.07.2019 р. №144.

Наказу НУЦЗУ «Про затвердження Положення про систему забезпечення Національним університетом цивільного захисту України якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (системи внутрішнього забезпечення якості)» від 27.07.2020 р. № 91.

Наказу НУЦЗУ «Про введення в дію Положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційних комісій» від 17.06.2021 р. № 113.

2. КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА, ЇЇ МЕТА І ЗАВДАННЯ

Магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Магістр повинен мати широку ерудицію, фундаментальну наукову базу, здібності до творчої науково-дослідної і науково-педагогічної діяльності, володіти методологією наукового дослідження, сучасними інформаційними технологіями, методами отримання, обробки, зберігання і використання наукової інформації. Підготовка магістра завершується захистом кваліфікаційної роботи на засіданні екзаменаційної комісії (ЕК).

Кваліфікаційна робота є самостійним теоретично-прикладним дослідженням, що виконується здобувачем другого (магістерського) рівня вищої освіти. З наукового погляду вимоги до кваліфікаційної роботи вищі, ніж до дипломної роботи, однак нижчі, ніж до дисертації на здобуття освітньо-наукового ступеня "доктор філософії". На відміну від дисертацій на здобуття освітньо-наукового ступеня "доктор філософії", що є науково-дослідницькою працею, кваліфікаційна робота, як самостійне наукове дослідження, кваліфікується як навчально-дослідницька праця, в основу якої покладено узагальнення вже відомих рішень та підходів. Її тематика та науковий рівень мають відповідати освітньо-професійній програмі. Виконання такої роботи повинне не стільки розв'язувати наукові проблеми (завдання), скільки засвідчити, що її автор здатний належним чином вести науковий пошук, розпізнавати професійні проблеми, знати загальні методи і прийоми їх розв'язання.

За основним призначенням кваліфікаційна робота є працею, на підставі захисту якої екзаменаційна комісія (ЕК) визначає рівень теоретичної та практичної підготовки здобувача вищої освіти, його здатність до самостійної роботи за фахом, і приймає рішення про присвоєння відповідної кваліфікації та видачу диплома.

Кваліфікаційній роботі притаманні також ознаки наукової праці за умови відповідності роботи сучасному станові розвитку науки та практики в певній галузі, наявність дискусійного та полемічного матеріалу, застосування сучасних методичних підходів, аргументованість висновків та пропозицій.

Кваліфікаційна робота повинна мати також практичну складову, коли головним завданням є пошук та обґрунтування ефективних методів (механізмів, підходів, технологій, способів, засобів тощо) вирішення досліджуваних задач.

Кваліфікаційна робота повинна виконуватися з урахуванням сучасного теоретичного та практичного вітчизняного і зарубіжного досвіду.

При оцінці випускної кваліфікаційної роботи виходять з того, що **магістр повинен уміти:**

- формулювати мету і завдання дослідження;
- складати план дослідження;
- вести бібліографічний пошук із застосуванням сучасних інформаційних технологій;
- використовувати сучасні методи наукового дослідження, модифікувати наявні та розробляти нові методи, керуючись завданнями конкретного дослідження;
- обробляти отримані дані, аналізувати і синтезувати їх на базі відомих літературних джерел;
- оформляти результати досліджень відповідно до сучасних вимог.

Кваліфікаційна робота має засвідчити, наскільки повно в ній відображені та обґрунтовані положення, висновки і рекомендації, їх новизна і значущість, а її автор набув первинних навичок наукової роботи. У ній накопичені наукові факти закріплюються у вигляді текстового та ілюстративного матеріалу, який здобувач упорядковує за власним розсудом, доводить наукову цінність і практичну значущість тих чи інших положень. Її підготовка відображає як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання, правомірність яких обґрунтовується в кожному конкретному випадку їх використання. Зміст кваліфікаційної роботи у систематизованому вигляді фіксує як вихідні передумови наукового дослідження, так і весь його хід, а також отримані результати. Причому наукові факти не просто описуються, вони всебічно аналізуються, розглядаються типові ситуації відповідно до обраної теми.

Мета виконання кваліфікаційної роботи – навчитися застосовувати набуті у процесі навчання теоретичні знання і практичні навички для самостійного ро-

зв'язання конкретної актуальної задачі на підставі критичного аналізу й узагальнення існуючої інформації, проведення власних досліджень, виконання розробок і формування прикладних адресних рекомендацій.

Завдання з виконання кваліфікаційної роботи:

- систематизація та поглиблення теоретичних знань за освітньо-професійними програмами "Цивільний захист" та "Управління у сфері цивільного захисту";

- використання вмінь і навичок формулювання, описання і розв'язання проблем теорії та практики;

- вироблення системного підходу до розгляду проблемних ситуацій, виявлення закономірностей і тенденцій їх розвитку;

- розвиток умінь наукового дослідження, категоріального й теоретичного відображення подій, що стосуються цивільного захисту та управління у сфері цивільного захисту;

- використання вмінь роботи з літературою, накопичення й перероблення інформації з проблемної ситуації, аналізу різних емпіричних даних, її статистичного та комп'ютерного опрацювання;

- вироблення вмінь, використання вітчизняного та закордонного передового досвіду у цій сфері.

Із цього випливає, що кваліфікаційна робота характеризується всіма ознаками наукової праці. Це, зокрема, означає, що в ній здобувач вищої освіти має згенерувати нову чи відносно нову інформацію. Елементами новизни можна вважати поглиблений аналіз і встановлення причинно-наслідкових зв'язків виникнення та розв'язання проблемної ситуації, внесення пропозицій, пропозицій та рекомендацій щодо зміни законодавства, удосконалення роботи відповідних органів чи підрозділів, розробки навчально-методичних матеріалів, стратегій, планів дій, створення різноманітних методик, систем інформаційного забезпечення тощо.

Отримання нового знання за результатами кваліфікаційної роботи означає, що її автор довів свою здатність до інноваційної професійної діяльності, прийняття власних обґрунтованих рішень. Це, насамперед, творча діяльність. У цьому розумінні підготовка кваліфікаційної роботи є способом опанування певними знаннями та науковими навичками.

Успішна підготовка кваліфікаційної роботи має базуватися на високій особистісній мотивації. Досвід свідчить, що розвинена мотивація значно розширює творчі можливості людини, створює сприятливі умови для виконання складної і відповідальної роботи.

3. ВИБІР ТЕМИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Вибір теми кваліфікаційної роботи здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти може здійснити самостійно, погодивши її формулювання з науковим керівником перед винесенням на обговорення на засідання кафедри, або може бути запропонована здобувачу вищої освіти науковим керівником.

При виборі теми кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти має звернути увагу на взаємодію об'єкта та суб'єкта управління, яка наведена на рис. 1.

В якості об'єкта управління в кваліфікаційній роботі може розглядатися як об'єктовий (потенційно небезпечний об'єкт, об'єкт підвищеної небезпеки) так і територіальний (наприклад, район міста, місто, регіон, держава тощо) рівень життєдіяльності.

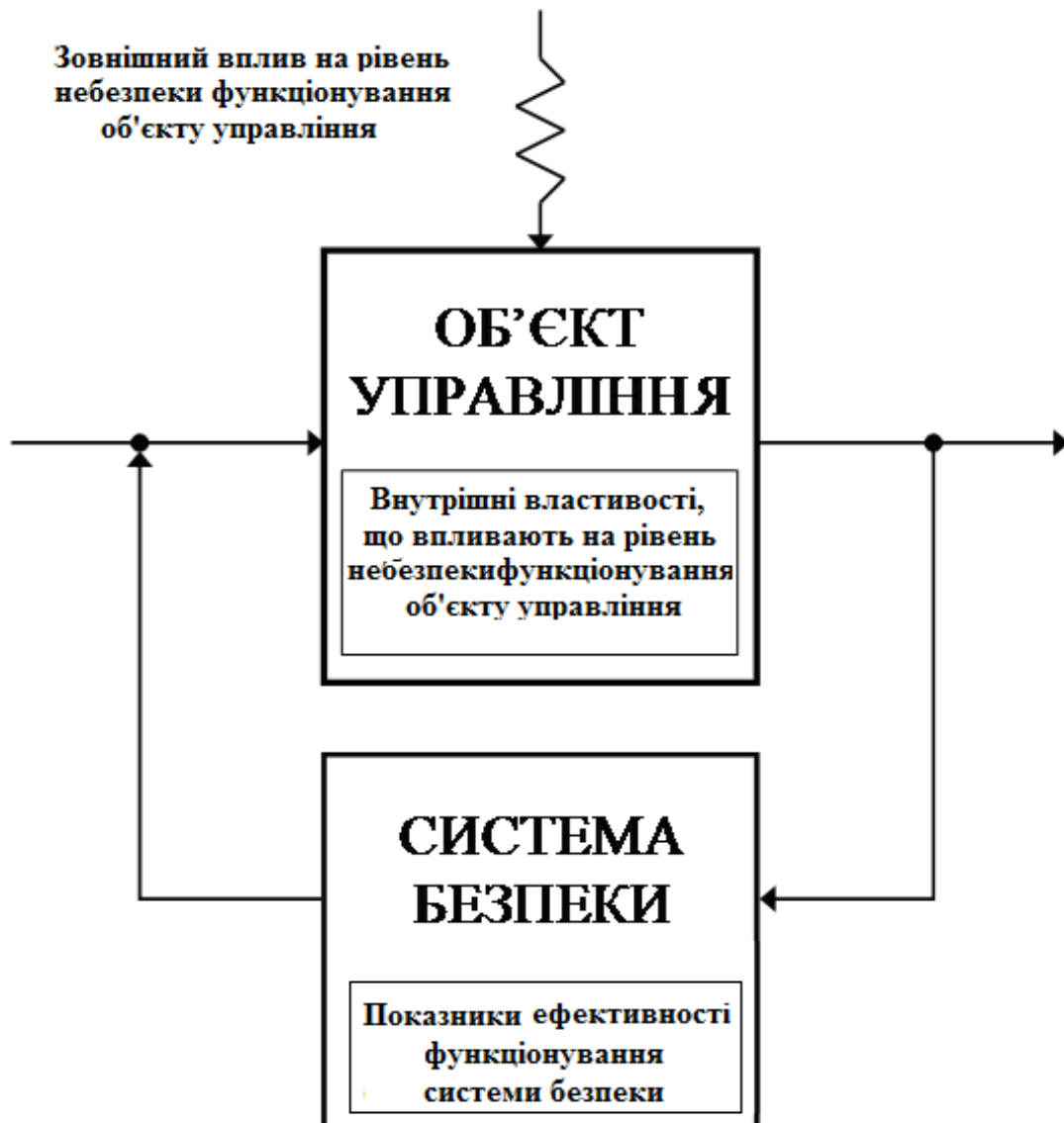

Рисунок 1 – Взаємодія об'єкту управління та системи безпеки

В якості суб'єкта управління виступає система безпеки цього об'єкту управління.

У процесі свого функціонування об'єкту управління, який досліджується в кваліфікаційній роботі, притаманні внутрішні властивості, що впливають на рівень небезпеки його функціонування. Крім того, на умови нормального функціонування об'єкту управління впливають зовнішні надсистеми (системи) природного, техногенного та соціального (соціально-економічного) характеру.

Згідно Кодексу цивільного захисту України під системою безпеки у кваліфікаційній роботі необхідно розглядати Єдину державну систему цивільного захисту, яка складається з функціональних і територіальних підсистем та їх ланок.

Основними показниками ефективності системи безпеки виступають соціально-психологічні та інженерно-технічні показники функціонування такої системи.

На підвищення ефективності функціонування системи безпеки об'єкту управління, що досліджується, повинна бути спрямована кваліфікаційна робота шляхом розробки управлінських (для здобувачів вищої освіти, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Управління у сфері цивільного захисту»), а також технічних і організаційно-технічних (для здобувачів вищої освіти, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Цивільний захист») рішень.

Рекомендована тематика кваліфікаційних робіт наведена у Додатку Е.

Обрана тема кваліфікаційної роботи має:

- не виходити за межі освітньо-професійної програми, за якою здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти навчається в НУЦЗ України;
- викликати професійний інтерес до її розкриття;
- бути пов'язаною з попередньою чи майбутньою діяльністю здобувачів вищої освіти;
- збігатися зі сферою роботи за фахом і напрямом кар'єрних просувань;
- бути актуальною та мати практичну значущість;
- передбачати наявність можливості проведення досліджень у конкретних реальних умовах за час, відведений на виконання цієї роботи;
- бути спрямована на розкриття сутності досліджуваної проблемної ситуації та визначення засобів і способів її вирішення.

Назва теми повинна відображати головну проблемну ситуацію, якій присвячуються дослідження, що спрямованні на підвищення (у відповідності до рис. 1) ефективності функціонування системи безпеки та підвищення рівня безпеки життєдіяльності обраного здобувачем вищої освіти суб'єкту управління.

Назва має бути інформативною, лаконічною, висвітлювати суть досліджуваної проблемної ситуації, містити об'єкт і предмет дослідження, вказувати

на мету та завершеність досліджень. Не слід формувати назву "Деякі питання...", "Дослідження деяких аспектів...", "До питання...": надмірно узагальнені формулювання не відображають суті проблеми. Стилiстичне формулювання назви теми повинно бути ретельно проаналiзоване. Тема має бути сформульована в одному розповiдному реченнi (не бiльше 12 слiв).

Науково-педагогiчнi pracivники випускаючої кафедри допомагають обрати напрям дослідження та правильно сформулювати тему. Рекомендовану тематику кваліфікаційних робіт щорічно оновлюють з метою уникнення плагіату.

За відсутності формальних перешкод, погоджені кафедрою теми кваліфікаційних робіт затверджуються наказом ректора і стають напрямом самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Тема кваліфікаційної роботи може бути змінена, але не пізніше ніж за три місяці до захисту кваліфікаційної роботи. У такому випадку здобувач вищої освіти пише рапорт (заяву) на ім'я начальника кафедри із обґрунтуванням мотивів такої зміни. На засіданні кафедри приймається відповідне рішення й подається рапорт з проханням внесення змін до відповідного наказу ректора.

За невідповідності теми кваліфікаційної роботи вищевикладеним умовам, начальник випускаючої кафедри повертає рапорт (заяву) здобувачеві вищої освіти зі своїми зауваженнями і пропозиціями. У разі незгоди здобувача вищої освіти рапорт (заява) розглядається на найближчому засіданні цієї ж кафедри, де й приймається остаточне рішення.

4. КЕРІВНИЦТВО ПІДГОТОВКОЮ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Наукове керівництво роботою здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти в процесі написання кваліфікаційних робіт здійснюють призначені наказом ректора науково-педагогiчнi pracivники, які мають не лише наукові ступені та вчені звання, а й наукові публікації у галузях знань, що відповідають спрямованості та змісту магістерських робіт.

За погодженням з випускаючою кафедрою науковими керівниками кваліфікаційних робіт також можуть призначатися науково-педагогiчнi pracivники інших кафедр НУЦЗ України, які відповідають таким вимогам:

- мають науковий ступінь та / або вчене звання;
- мають досвід роботи на керівних посадах у структурних підрозділах ДСНС не менше 5 років;
- мають досвід науково-педагогiчної діяльності та керівництва здобувачами, ад'юнктами, неодноразово брали участь у державній атестації випускників.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи:

- разом зі здобувачем другого (магістерського) рівня вищої освіти визначає та уточнює тему кваліфікаційної роботи;
- видає завдання на підготовку кваліфікаційної роботи (додаток Б) та план-графік її виконання;
- рекомендує здобувачу вищої освіти необхідну навчальну та науково-технічну літературу за темою роботи;
- проводить консультації за встановленим графіком;
- контролює підготовку кваліфікаційної роботи, терміни та якість виконання окремих розділів і роботи в цілому;
- сприяє участі здобувача вищої освіти у наукових конференціях та публікації тез за результатами його наукових досліджень;
- перевіряє кваліфікаційну роботу і готує здобувача вищої освіти до її захисту;
- дає письмовий відгук на кваліфікаційну роботу з характеристикою професійних та особистих якостей здобувача вищої освіти.

У разі потреби, за рішенням наукового керівника та згодою відповідної особи, за окремими розділами кваліфікаційної роботи призначаються консультанти із числа провідних фахівців кафедр НУЦЗ України та інших ВНЗ, а також практичні працівники, які мають науковий ступень та обіймають керівні посади в органах управління ДСНС та функції яких відповідають напрямам досліджень.

5. ЕТАПИ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Складання індивідуального календарного плану проведення дослідження, написання кваліфікаційної роботи та підготовки до захисту сприяє своєчасності і якості її виконання. Доцільно скласти календарний план роботи з урахуванням визначених термінів проміжного контролю виконання кваліфікаційної роботи (додаток Б). Здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти зобов'язані дотримуватися термінів проміжного контролю виконання кваліфікаційної роботи, своєчасно звітуючи керівникові про хід виконання роботи.

Етапи виконання кваліфікаційної роботи:

1. Формування первинного уявлення й визначення проблематики, об'єкта і предмета дослідження, цілей роботи.
2. Складання плану роботи.
3. Уявлення та осмислення змісту, джерел одержання і способів збирання інформації. Зміст може уточнюватися залежно від ходу дослідження, наявності теоретичного матеріалу та фактичних даних.

4. Аналіз і визначення підходів та методів досягнення мети роботи та обробки інформації за досліджуваною проблематикою.

5. Збір інформації, огляд літератури, аналітична обробка інформації, опис і пояснення фактів, обґрунтування тенденцій і закономірностей, виявлення зв'язків за предметом дослідження й можливе уточнення визначення проблематики або поглиблення уявлень щодо неї, формулювання гіпотез, виявлення основних напрямів їх розв'язання.

6. Розроблення пропозицій, практичних рекомендацій тощо.

Наукові результати отримані в ході написання кваліфікаційної роботи повинні пройти апробацію на науково-практичних конференціях, бути опублікованими у вигляді тез доповідей, наукових статей у наукових журналах, збірниках наукових праць тощо за тематикою дослідження.

6. ЗБІР І ОБРОБКА ІНФОРМАЦІЇ ЗА ТЕМАТИКОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

Пошук інформації за тематикою дослідження є досить кропіткою справою. При цьому опрацьовуються як друковані видання (наукові статті, монографії, навчальна література, періодичні видання), так і інтернет-ресурси, що у сукупності дає змогу отримати наявну інформацію про стан досліджуваної проблемної ситуації та сучасні концепції її вирішення.

Метою підбору матеріалу є:

- отримання достовірних відомостей про стан об'єкта дослідження шляхом системного аналізу інформації різного характеру;
- збір відомостей щодо наукових розробок відповідної тематики, враховуючи останні вітчизняні та зарубіжні досягнення;
- узагальнення та аналіз матеріалів, необхідних для успішного розкриття теми кваліфікаційної роботи;
- вивчення передового досвіду роботи органів управління та підрозділів ДСНС, ознайомлення з сучасними механізмами, методиками, технікою та обладнанням з питань, що розкриваються у кваліфікаційній роботі.

У роботі зі збору матеріалу здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти може розраховувати на підтримку та допомогу органів управління та підрозділів ДСНС. За необхідністю від керівництва НУЦЗ України до територіальних органів управління ДСНС можуть бути надіслані листи з проханням надати відповідну допомогу.

Під час пошуку й аналізу джерел інформації слід заздалегідь потурбуватися про підготовку бібліографії та коректність посилань. Тому, коли здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти робить посилання, треба одразу зазначати дані про літературні джерела: автора та його ініціали, назву статті чи

книги, видання, рік, том, номер, сторінку, електронну адресу тощо. Доцільно із самого початку готувати список використаних джерел згідно з вимогами до його оформлення на окремих аркушах паперу, оскільки це полегшує оформлення роботи і гарантує коректність посилань.

7. КОМПОЗИЦІЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Композиція й оформлення кваліфікаційної роботи дають змогу оптимально структурувати матеріал і найліпше донести ідею дослідження, його результати й висновки до читача.

Елементи кваліфікаційної роботи:

- титульний аркуш (Додаток А);
- завдання на кваліфікаційну роботу (Додаток Б);
- зміст (Додаток В);
- перелік умовних скорочень (*за наявності*);
- вступ;
- основну частину;
- висновки;
- список використаних джерел.
- додатки;

Структура кваліфікаційної роботи:

- вступ (до 5 аркушів);
- 1 розділ (25–30 % загального обсягу роботи);
- 2 розділ (25–30 % загального обсягу роботи);
- 3 розділ (25–30 % загального обсягу роботи);
- 4 розділ (5–10 % загального обсягу роботи);
- висновки (до 5 аркушів).

Завдання на кваліфікаційну роботу стисло та інформативно відображає зміст роботи.

Заголовки змісту повинні точно повторювати заголовки в тексті. Скорочувати або наводити в іншому формулюванні, послідовності і співвідпорядкованості в порівнянні з заголовками в тексті не можна.

Умовні позначення, які використовуються під час написання кваліфікаційної роботи повинні бути наведеними на окремому аркуші перед основним змістом з позначеннями в скороченій та повній формах. Перелік умовних поз-

начень, символів, одиниць, скорочень і термінів подають у роботі окремим списком перед вступом (за необхідності). Якщо в роботі вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо, то їх перелік може бути поданий у роботі у вигляді окремого списку, який розмішують перед вступом. Перелік друкують двома колонками, в яких зліва в алфавітному порядку наводять, наприклад, скорочення, справа – їх детальне розшифрування. Якщо в роботі спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення тощо повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифровують у тексті при першому згадуванні.

У *вступі* наводиться обґрунтування актуальності теми і доцільність виконання роботи.

Актуальність треба розкривати кількома реченнями (3–4).

Далі (за наявності) наводиться *стислий перелік авторів*, що займалися вивченням проблем в предметній сфері дослідження кваліфікаційної роботи та отримані ними наукові результати.

Мета дослідження розкривається переліком завдань, які вирішуються в роботі та переважно зводиться до підвищення результативності діяльності органів і підрозділів, удосконалення методів управління, розробки різних програм тощо. Конкретні завдання, які будуть вирішуватися відповідно до визначеної мети, зазначають у формі перерахунку: "виділити", "визначити ...", "виробити ...", "виявити ...", "відпрацювати ...", "встановити ...", "дати прогноз ...", "дослідити ...", "здійснити ...", "запропонувати ...", "обґрунтувати ...", "описати ...", "охарактеризувати ...", "передбачити", "покращити ...", "поширити ...", "проаналізувати ...", "розкрити ...", "розробити ...", "узагальнити ...", "уніфікувати ...", "упровадити ..." тощо.

Формулювати *завдання дослідження* слід точно і чітко, оскільки опис їх вирішення повинен становити зміст розділів роботи. Завдання роботи визначають шляхом декомпозиції мети на окремі прості складові, які відображають етапи дослідження в їх логічній послідовності. При цьому потрібно враховувати, що під час опрацювання проблемної ситуації, як суперечності доцільно виділяти три складові, що зумовлюють підцілі: перша полягає у вивченні однієї сторони суперечності (аналіз ситуації, в т.ч. недоліки і чому це стало проблемою, огляд літератури з питання й досвіду вирішення проблемної ситуації тощо); друга полягає у вивченні можливих шляхів її розв'язання, здійсненні необхідних досліджень і розробок, тобто в побудові концептуальної моделі майбутньої ситуації та засобів її реалізації; третя узагальнює попередні дві й відобра-

жає засоби розв'язання проблемної ситуації, пропозиції та рекомендації, механізми їх практичного впровадження. Як правило, формулюються 5-6 завдань.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, які впливають на рівень безпеки функціонування об'єкту управління, що досліджується у роботі (див. рис. 1).

Предмет дослідження – підходи (методи), які спрямовані на підвищення ефективності функціонування системи безпеки та (або) підвищення рівня безпеки об'єкту управління, що досліджується у роботі.

Наприклад, предметами дослідження є підходи, що спрямовані на побудову, забезпечення функціонування та вдосконалення систем безпеки об'єкту управління при використанні в них відповідних методів, принципів, процесів, відносин, елементів, підсистем та інших її складових. Зокрема, можуть досліджуватися питання, пов'язані з реалізацією загальних функцій управлінського циклу в галузі забезпечення безпеки функціонування обраного об'єкту управління: прогнозування та планування, організації, координації, контролю і т.п.

Таким чином, предмет знаходиться в межах об'єкта дослідження й підлягає безпосередньому вивченню в роботі. Саме предмет дослідження визначає тему кваліфікаційної роботи, яка подається на титульному аркуші як її назва. Тому, об'єкт і предмет дослідження співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Методи дослідження. Відображають згідно з якими законами, принципами і положеннями наукової теорії виконана кваліфікаційна робота. Перелік методів дослідження подають в зв'язку зі змістом роботи, коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Методи дослідження як інструмент досягнення мети роботи – обов'язкові елементи вступу до кваліфікаційної роботи. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів. Серед загальнонаукових можна назвати такі методи: порівняння, абстрагування, аналізу, аналогії. Крім того, можуть бути застосовані спеціальні методи досліджень, основу яких становлять системний аналіз, історичний і діалектичний методи, індукція й дедукція, декомпозиції і синтезу, абстрагування, моделювання, прогнозування, експертиза тощо.

Якщо в роботі отримані *нові наукові результати*, наводиться коротка анотація нових положень або рішень, запропонованих автором особисто.

Одержані в кваліфікаційній роботі результати повинні мати *практичне значення*. Необхідно дати опис конкретних результатів дослідження або рекомендацій, які мають прикладне значення, а також пропозиції щодо їх подальшого використання.

Апробація результатів дослідження і публікації відображає перелік заходів і наукових джерел, у яких містяться результати кваліфікаційної роботи.

Далі дається короткий опис розділів кваліфікаційної роботи.

Основна частина роботи.

У *першому розділі* подається теоретичний аналіз та обґрунтування актуального завдання, що досліджується, розглядається його суть, значення, класифікаційні характеристики, історія та сучасні тенденції предмета дослідження, методичні підходи тощо.

Наприклад, наводиться повна характеристика регіону (міста, області), де розташований об'єкт управління. Проводиться повний аналіз небезпек, що притаманні даній місцевості, а також аналіз структури та діяльності підрозділу ДСНС, який забезпечує рівень безпеки життєдіяльності населення в даній місцевості.

Важливим на цьому етапі є аналіз, огляд та вивчення літературних джерел, щоб з'ясувати в якому стані в сучасній науці перебуває дана проблемна ситуація, що досліджено іншими авторами в цьому напрямі, а які моменти не досить вивчені, або взагалі не розглядалися. Після одержання даних за результатами літературного аналізу і формулювання попередніх висновків необхідно порівняти точки зору, які існують у класичній науці та практиці, висловити свою точку зору з даної проблемної ситуації.

Теоретичний розділ не повинен бути компіляцією чужих думок, навіть за умов використання посилань. Грамотно зроблений огляд літературних джерел передбачає зіставлення думок, методик, концепцій різних авторів. Автор кваліфікаційної роботи має показати своє відношення до цих положень і зробити відповідні висновки, а також запропонувати свої концептуальні положення вирішення поставленого наукового завдання.

Другий розділ кваліфікаційної роботи має аналітико-дослідницький характер щодо оцінки, у відповідності до рис. 1, ступеню впливу внутрішніх властивостей та зовнішніх факторів на рівень небезпеки функціонування об'єкту управління.

При проведенні відповідної оцінки здобувач вищої освіти повинен обов'язково використовувати, у відповідності до рис. 2, різноманітні методи

планування та проведення експерименту, методи статистичного аналізу або експертні методи.

На основі аналізу статистичних та інших джерел інформації оцінюється стан об'єкта дослідження: подається загальна характеристика процесу, розглядаються позитивні і негативні сторони досліджуваного явища, досягнення і сучасні тенденції розвитку. Разом з тим, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти повинний виявити критичний підхід до аналізу проблемної ситуації, вміти побачити невикористані резерви. Для цього він складає діагностичні таблиці, графіки тощо.

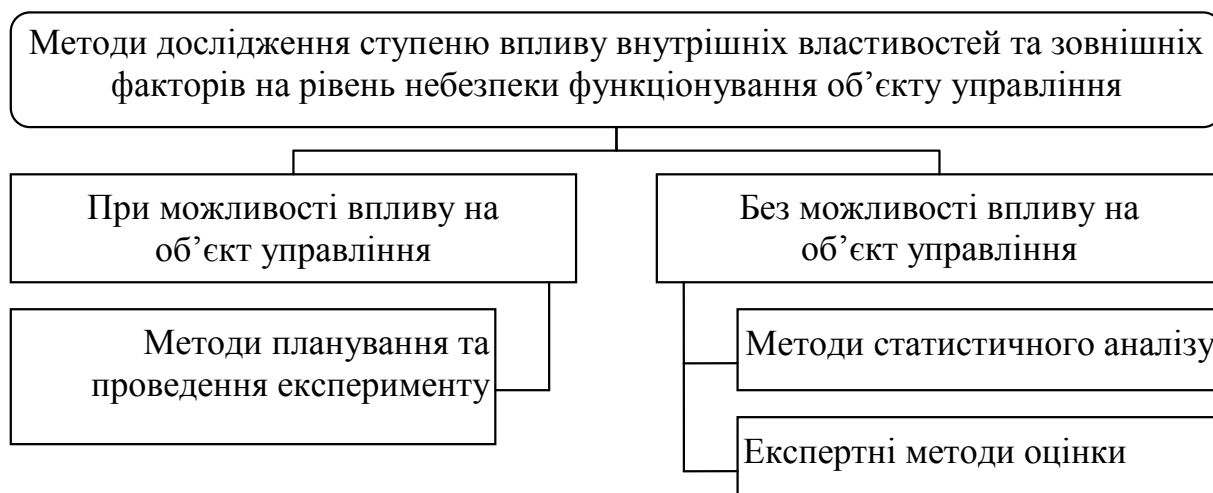

Рисунок 2 – Основні методи дослідження ступеню впливу внутрішніх властивостей та зовнішніх факторів на рівень безпеки функціонування об'єкту управління

Матеріали цього розділу повинні базуватися на ретельному вивченні діючого законодавства, інструкцій та інших нормативних матеріалів, на всебічному і глибокому аналізі статистичного і фактичного матеріалу, зібраного під час практики (стажування). Проте зіставлення плану і факту, або даних звітної і базисного періодів для кваліфікаційної роботи зовсім недостатньо. Для оцінки показників динаміки слід використовувати дані не менше як за п'ять останніх років. Інколи розрахунки не слід виконувати безпосередньо в тексті. Їх доцільно наводити у додатках. У тексті роботи повинні бути тільки результати, зведені у таблиці або подані як рисунки.

Усі аналітичні розрахунки, таблиці, графіки, діаграми цього розділу мають супроводжуватися тлумаченням та висновками, які дозволяють визначити сутність і стан явищ та процесів, що досліджуються, розкрити їх особливості та

тенденції розвитку, створити базу для виявлення невикористаних резервів удосконалення функціонування системи безпеки.

Третій розділ має містити конкретні рекомендації та пропозиції щодо підвищення ефективності функціонування системи безпеки та (або) підвищення рівня безпеки об'єкту управління, що досліджується у кваліфікаційній роботі, на базі основних теоретичних положень, методичного інструментарію, що викладені у першому розділі, а також з урахуванням результатів аналізу, проведеного у другому розділі дослідження.

У цьому розділі викладаються результати власних досліджень здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти з висвітленням того нового, що він вносить у розв'язання проблемної ситуації. Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти має оцінити повноту вирішення поставлених завдань, достовірність одержаних результатів (характеристик, параметрів), їх порівняти з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних праць, обґрунтувати потребу у додаткових дослідженнях тощо.

Необхідно звернути увагу на два методично важливих моменти: розробка пропозицій та механізму їх реалізації.

Невід'ємною частиною обґрунтування пропонованих здобувачем другого (магістерського) рівня вищої освіти заходів мають бути розрахунок фінансових вигод, прогнозів, обґрунтування проектів.

Заходи і рекомендації з удосконалення предмета дослідження можуть підтверджуватися розрахунками економічного ефекту.

Четвертий розділ присвячений питанням охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях відповідно до завдань, що вирішуються у кваліфікаційній роботі.

Наприкінці кожного розділу наводяться короткі висновки, які формують загальні висновки кваліфікаційної роботи.

Загальні висновки кваліфікаційної роботи виконують роль закінчення обумовленого логікою проведення дослідження у формі послідовного, логічного викладення отриманих підсумкових результатів, їх співвідношення з загальною метою, конкретними завданнями, поставленими і сформульованими у вступі. Саме результатами теоретичного і практичного дослідження у своїй роботі здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти має змогу засвідчити рівень підготовки.

У висновках необхідно: наголосити на якісних та кількісних показниках здобутих результатів; обґрунтувати їх достовірність; викласти рекомендації щодо використання результатів дослідження у практичній діяльності.

Для дотримання бажаного стилю висновків корисно застосовувати в їх пунктах такі слова та вислови, як "вважається за доцільне ...", "виявлено ...", "встановлено ...", "доведено ...", "досліджено ...", "запропоновано ...", "отримано ...", "показано ...", "проаналізовано...", "рекомендовано ...", "розроблено ...", "що дало змогу ...", тощо.

Наприкінці кваліфікаційної роботи наводяться додатки, куди виносяться допоміжні або додаткові матеріали (статистичні дані, копії документів, фотографії, тексти комп'ютерних програм тощо), які необхідні для повноти сприйняття змісту кваліфікаційної роботи, але перевантажують основний текст роботи. В додатках також розміщують таблиці і рисунки, які повністю займають площу сторінки.

У додатках обов'язково наводяться презентаційні матеріали (графічна частина) кваліфікаційної роботи.

Список використаних джерел має складати не менше 20 одиниць. До списку слід включати тільки ті джерела, які безпосередньо використані в кваліфікаційній роботі. Включення інших джерел недоцільно.

8. ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

8.1. Параметри кваліфікаційної роботи

Обсяг кваліфікаційної роботи повинен становити 80 – 100 сторінок тексту. У зазначений обсяг не входять додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які займають усю сторінку. Але всі сторінки зазначених елементів кваліфікаційної роботи підлягають нумерації на загальних засадах.

Набір тексту кваліфікаційної роботи та її друк здійснюються за допомогою комп'ютера (текстового редактора) на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210 × 297 мм) через півтора міжрядкових інтервали до тридцяти рядків на сторінці (приблизно по 60 знаків у рядку) з використанням стандартного шрифту *Times New Roman* розміром 14. Для виділення окремих місць допускаються також курсив, напівжирний курсив і напівжирний шрифт. При наборі формул і виконанні таблиць, схем, діаграм, рисунків тощо рекомендується використовувати відповідні редактори.

Текст кваліфікаційної роботи необхідно друкувати на текстовому полі сторінки розміром 170 × 257 мм, залишаючи, відповідно, береги таких розмірів: лівий – 30 мм, правий – 10 мм, верхній – 20 мм, нижній – 20 мм.

Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту і дорівнювати 5 знакам.

Шрифт друку повинен бути чітким, чорного кольору середньої жирності, щільність тексту – однаковою.

Друкарські помилки, описки і графічні неточності, які виявилися у процесі написання кваліфікаційної роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці виправленого тексту (фрагмента рисунка) за допомогою принтера або рукописним способом.

Роздруковані на ЕОМ програмні продукти повинні відповідати формату А4 (мають бути розрізаними), їх включають до загальної нумерації сторінок кваліфікаційної роботи і розміщують, як правило, в додатках.

Заголовки структурних частин кваліфікаційної роботи – "ЗМІСТ", "ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ", "ВСТУП", "РОЗДІЛ 1", "РОЗДІЛ 2", "РОЗДІЛ 3", "РОЗДІЛ 4", "ВИСНОВКИ", "СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ", "ДОДАТКИ" – друкують великими літерами напівжирним шрифтом симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу напівжирним шрифтом. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розрядці в підбір до тексту звичайним шрифтом. У кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка. Відстань між заголовком (за виключенням заголовка пункту) і текстом повинна дорівнювати двом інтервалам. Кожну структурну частину кваліфікаційної роботи треба починати з нової сторінки.

8.2. Нумерація розділів та підрозділів

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знаку "№".

Першою сторінкою кваліфікаційної роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок кваліфікаційної роботи. На титульному аркуші номер сторінки не проставляють. На наступних сторінках кваліфікаційної роботи номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Заголовки структурних частин роботи "ЗМІСТ", "ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ", "ВСТУП", "ВИСНОВКИ", "ДОДАТКИ", "СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ" не нумерують, а назви розділів – наскрізною нумерацією. Номер *розділу* проставляють після слова "РОЗДІЛ", після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу крапка не проставляється, наприклад: "2.3" (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. У кінці номера крапка не проставляється наприклад: "1.3.2" (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка.

Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

Формули (якщо їх більше однієї) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Нумери формул пишуть біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад, перша формула третього розділу позначається таким чином:

$$\begin{array}{ccc} \updownarrow & 15 \text{ мм (вільний рядок)} & \\ & D = C \times O, & \\ \downarrow & 15 \text{ мм (вільний рядок)} & \updownarrow \end{array} \quad (3.1)$$

Примітки до тексту і таблиць, в яких вказують довідкові та пояснювальні дані, нумеруються послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші декілька, то після слова "Примітки" ставлять двокрапку, наприклад:

Примітки: "Договір на обслуговування об'єкта...", "Положення про державний пожежно-рятувальний загін..."

Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова "Примітка" ставлять крапку.

Використані джерела нумеруються арабськими цифрами без знака "№".

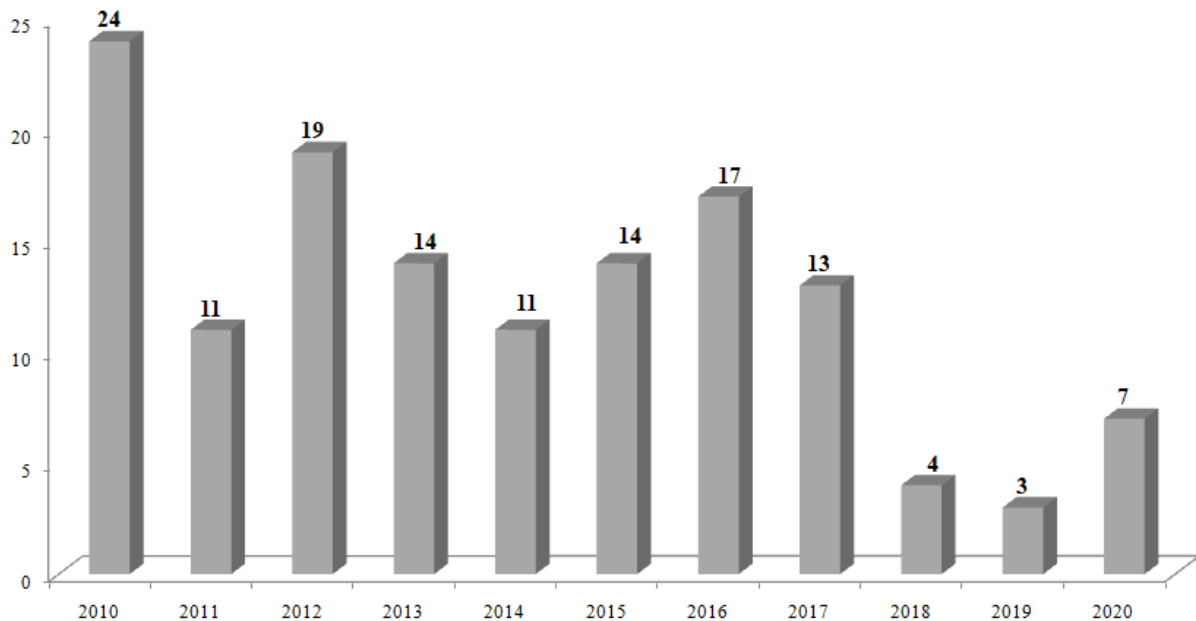
8.3. Ілюстрації

Ілюстрації (креслення, рисунки, графіки, схеми, діаграми, фотознімки) слід розміщувати безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації мають бути посилання у роботі. Ілюстрація позначається словом "Рисунок __", яке разом з назвою ілюстрації розміщують після пояснювальних даних, наприклад, "Рисунок 3.1 – Схема розміщення". Ілюстрації слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумера-

цією в межах розділу, за винятком ілюстрацій, наведених у додатках. Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, відокремлених крапкою, наприклад, рисунок 3.2 – другий рисунок третього розділу. Якщо в кваліфікаційній роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за тим же правилом.

Приклад:

↕ 15 мм (вільний рядок)

↕ 15 мм (вільний рядок)

→ Рисунок 2.1 – Щорічний розподіл загальної кількості НС, що виникли на території Харківської області протягом 2010-2020 рр.

Відступ
1,25 см

↕ 15 мм (вільний рядок)

У кваліфікаційній роботі слід застосовувати лише штриховані ілюстрації та оригінали фотознімків. Фотознімки розміром, меншим за формат А4, повинні бути накреслені на стандартному аркуші білого паперу формату А4. Ілюстрації повинні мати назву, яку розміщують після номера ілюстрації. За необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (під рисунковим текстом).

8.4. Таблиці

Таблиці слід розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці.

На всі таблиці мають бути посилання в тексті.

Таблиця _____ – _____					
номер		назва таблиці			
Го- ловка					
Боковик (графа для за- головків рядків)		Графи (колонки)			
Заголовки граф					
Підзаголовки граф					
Рядки (горизон- тальні рядки)					

Таблиці слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, що наводяться у додатках.

Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад, таблиця 2.1 – перша таблиця другого розділу. Таблиця може мати назву, яку друкують малими літерами (крім першої великої) і вміщують над таблицею. Назва має бути стислою і відбивати зміст таблиці. Якщо рядки або графи таблиці виходять за межі формату сторінки, таблицю поділяють на частини, розміщуючи одну частину під одною, або поруч, або переносючи частину таблиці на наступну сторінку, повторюючи в кожній частині таблиці її головку і боковик.

При поділі таблиці на частини допускається її головку або боковик замінити відповідно номерами граф чи рядків, нумеруючи їх арабськими цифрами у першій частині таблиці.

Слово “Таблиця __” вказують один раз зліва над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть: “Продовження таблиці __” з зазначенням номера таблиці.

Заголовки граф таблиці починають з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони складають одне речення з заголовком.

Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої літери. В кінці заголовків в підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф указують в однині.

Приклад побудови таблиці

15 мм (вільний рядок)

Таблиця 2.4 – Назва таблиці

Показники	Роки			
	2018	2019	2020	2021
Назва показника				
...				

15 мм (вільний рядок)

8.5. Формули

У кваліфікаційній роботі написання формул рекомендується виконувати за допомогою стандартних математичних редакторів.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів треба подавати безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій їх подано у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта треба подавати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова "де" без двокрапки.

Рівняння і формули треба виділяти з тексту вільними рядками. Вище і нижче кожної формули потрібно залишати не менше одного вільного рядка. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його слід перенести після знака рівності (=) або після знаків плюс (+), мінус (-), множення (x) і ділення (:).

8.6. Посилання

При написанні кваліфікаційної роботи необхідно давати посилання на джерела, матеріали або окремі дані, ідеї та висновки, на основі яких розробляються проблемні ситуації, завдання, питання, вивченню яких присвячено кваліфікаційну роботу. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них є наявний матеріал, який не включено до останнього видання. Посилання в тексті кваліфікаційної роботи на джерела слід позначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад: "... у працях [1 – 7]..."; "... у працях [1; 7; 23]..."

Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке дано посилання в кваліфікаційній роботі, наприклад: "... у монографії [7, с. 48]..."

Посилання на ілюстрації кваліфікаційної роботи вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад: "рис. 1.2".

Посилання на формули вказують порядковим номером формули в дужках, наприклад: "... у формулі (2.1)".

На всі таблиці кваліфікаційної роботи повинні бути посилання в тексті, при цьому слово "таблиця" в тексті пишуть скорочено, наприклад: "...у табл. 1.2". У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово "дивись", наприклад: "див. табл. 1.3"; "див. рис. 2.1".

8.7. Переліки

Список нумерувати можна цифрами (з крапкою або з дужкою), літерами та маркерами (горизонтальною рисою).

Приклад нумерованого списку:

"Метою діяльності 8 ДПРЗ є:

1.25 см 1. Запобігання виникненню НС, мінімізація їх наслідків та захист населення і територій ..."

Приклад багаторівневого списку:

"Класифікація методів прогнозування:

1.25 см 1. За способом отримання й обробки інформації:
а) статистичні методи.

Приклад списку з маркерами:

"За ступенем формалізації методи прогнозування бувають:

1.25 см – формалізовані ..."

8.8. Додатки

Додатки розташовують перед списком використаних джерел. До роботи додається аркуш паперу з написом "ДОДАТКИ". Додаток має заголовок, оформлений вгорі малими літерами з першої великої, симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком великими літерами друкується слово "ДОДАТОК" і велика літера, що позначає додаток. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Ґ, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ї. Додатки мають спільну з рештою роботи наскрізну нумерацію сторінок. Не допускається кольорове оформлення додатків.

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кож-

ним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А.2 – другий розділ додатка А; В.3.1 – перший підрозділ третього розділу додатка В.

Ілюстрації, таблиці та формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д.1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д; формула (А.1) – перша формула додатка А.

8.9. Список використаних джерел

Список використаних джерел оформлюється відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 "Бібліографічний запис. Бібліографічний опис : загальні вимоги та правила".

Література подається в алфавітному порядку за прізвищами перших авторів. Відомості про джерела, які включено до списку, необхідно давати згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць і вихідних даних видавництва.

Правила цитування. Приклад бібліографічного посилання подається в такій редакції.

Цитата в тексті: "Цілі функціонування спрямовані на підтримку робочого стану організації та її структурних підрозділів. Вони повинні сприяти нормальній (плановій) повсякденній роботі колективу, виконанню покладених завдань. [12, с. 48]*».

Відповідний опис у переліку посилань:

12. Основи управління в органах і підрозділах МНС України : [навч. посіб.] / [О. В. Альбошій, М. В. Болотських, М. М. Кулешов та ін.] ; за заг. ред. В. П. Садкового. – Х. : УЦЗУ, 2009. – 367 с.

Відповідне подання виноски:

* Основи управління в органах і підрозділах МНС України : [навч. посіб.] / [О. В. Альбошій, М. В. Болотських, М. М. Кулешов та ін.] ; за заг. ред. В. П. Садкового. – Х. : УЦЗУ, 2009. – 367 с.

Список джерел подається в алфавітному порядку, і оформлюється відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 "Бібліографічний запис. Бібліографічний опис : загальні вимоги та правила складання". Відповідно до цього стандарту основними новими вимогами до бібліографічного опису є такі:

1. Після прізвища, а також пробіл між складовими ініціалів ставиться пробіл (нерозривність): Мельник В. М.

2. Усі елементи в опису пишуться зі строчної літери крім перших слів кожної області та заголовків у всіх описах.

3. У квадратних дужках пишуть усе, що запозичене з інших джерел або за даними аналізу матеріалу.

4. Прізвище першого автора при опису одного автора повторюють в області відповідальності (за косою рисою), а при опису двох і трьох авторів прізвище першого автора пишуть перед заголовком, після косої риски пишуть усіх авторів.

5. При наявності більше трьох авторів в області відповідальності (за косою рисою) пишуть перших трьох авторів та ін.: [та ін.].

6. У дисертації та авторефераті в області відповідальності пишуть повністю прізвище, ім'я та по батькові.

7. У патентних документах в області відповідальності на відміну від інших документів пишуть спочатку прізвище, а потім ініціали.

8. Знаки ";" та ":" розділяють пробілами з обох боків.

9. Реєстраційний номер книги (ISBN) пишуть, якщо він є.

10. У нумерації сторінок не ставлять пробіли: 8–10.

11. У кінці опису ставиться крапка.

Порядок наведення бібліографічних відомостей (з врахуванням вживання великої та малої літер):

Заголовок опису.

Основна назва [Загальне позначення матеріалу] = Паралельна назва : відомості, які відносяться до назви / відомості про Авторство чи Відповідальність ; про інших Осіб. – Відомості про повторність видання / Відповідальність за видання. – Зона специфічних відомостей. – Місце видання : Вид-во, рік. – Фізична (кількісна) характеристика. – (Серія і підсерія; №, т.). – Примітки (додаткова інформація від бібліографа, напр.: системні вимоги до електрон. ресурсів). – ISBN.

Приклади бібліографічних записів у списку використаних джерел:

Книги

Однотомний документ

Один автор

1. Гурне Б. Державне управління / Бернар Гурне ; [пер. з фр. В. Шовкун]. – К. : Основи, 2006. – 307 с.

2. Токовенко В. В. Політичне керівництво і державне управління: проблеми взаємовідносин та оптимізація взаємодії / В. В. Токовенко. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 256 с.

3. Чуб О. Конституційне право громадян України на участь в управлінні державними справами : [монографія] / О. Чуб. – Х. : Одиссей, 2005. – 232 с.

Два автори

1. Цветков В. В. Суспільна трансформація і державне управління в Україні / В. В. Цветков, І. О. Кресіна. – К. : Ін Юре, 2003. – 95 с.

2. Киричук В. В. Історія державного управління в Україні : [навч. посіб.] / В. В. Киричук, В. І. Тимцуник. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 244 с.

Три автори

1. Власюк О. С. Державне управління: плани і проекти економічного розвитку / О. С. Власюк, Т. В. Дерюгіна, І. В. Запатріна. – К. : ВІП, 2006. – 624 с.

Чотири автори

1. Державне управління та державна служба / [В. М. Баришніков, Ю. М. Маршавін, М. В. Туленков, В. О. Храмов]. – К. : Вид-во ІПК ДСЗУ, 2003. – 322 с.

2. Державне управління в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України : [навч. посіб.] / В. Д. Бондаренко, Ф. Г. Вашук, І. В. Артьомов, Ю. В. Буцько. – Ужгород : Ліра, 2007. – 344 с.

П'ять і більше авторів

1. Управлінські аспекти державної служби / [К. П. Будаєва, Ю. Є. Вечір, І. І. Гапон та ін.] ; за ред. В. А. Рач. – Луганськ : Вид-во СНУ, 2000. – 156 с.

2. Державне управління : [навч. посіб.] / [А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, Л. Ю. Гордієнко та ін.]. – К. : Знання-Прес, 2003. – 344 с.

Без автора

1. Від "здорового глузду" до теорії державного управління. – К. : Грані-Т, 2007. – 119 с.

Багатотомний документ

1. Кучерявенко Н. П. Державне регулювання економіки : Держава і ринок : у 6 т. / Н. П. Кучерявенко. – Т. 4 : Методи державного регулювання економіки. – Х. : Право, 2007. – 534 с.

2. Петков В. П. Менеджмент у державному управлінні. / В. П. Петков, О. О. Соломенчук, С. В. Петков. – К. : Вид-во НТУ "КПІ", 2006. – Ч. 1 – 125 с.

Матеріали конференцій, з'їздів

1. Мельниченко О. А. Інвестиції: сутність, класифікація, регуляторний вплив / О. А. Мельниченко // Стратегічні напрямки соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 18–20 квітня 2013 р.). – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2013. – С. 291–294.

2. Матеріали III з'їзду Асоціації державних службовців, 3 червня 2000 р. : інформ. бюл. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 117 с.

Препринти

1. Шиляев Б. А. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ/ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов / Б. А. Шиляев, В. Н. Воеводин. – Х. ННЦ ХФТИ, 2006. – 19 с. : ил., табл. – (Препринт / НАН України, Нац. науч. центр "Харьк. физ.-техн. ин-т" ; ХФТИ 2006-4).

2. Панасюк М. І. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами / М. І. Панасюк, А. Д. Скорбун,

Б. М. Сплошной. – Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. – 7, [1] с. : іл., табл. – (Препринт / НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).

Словники

1. Державне управління та державна служба : словник-довідник / [авт.-уклад. О. Ю. Оболенський]. – К. : Вид-во КНЕУ, 2005. – 480 с.

2. Бородин Є. І. Державне управління та місцеве самоврядування в Україні : слов. термінів нормат.-правових актів / Є. І. Бородин. – Донецьк : Герда, 2004. – 650 с.

Законодавчі та нормативні документи

1. Про затвердження державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 р. : постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001 // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 26. – С. 114–120.

2. Україна. Конституція (1996). Конституція України : [із змін. та допов.] станом на груд. 2011 р. – Одеса : Негоціант, 2005. – 80 с.

Стандарти

1. Графічні символи, що їх використовують на устаткуванні. Показчик та огляд (ISO 7000:2004, IDT) : ДСТУ ISO 7000:2004. – [Чинний від 2006-01-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2006. – IV. – 231 с.

2. Вимоги щодо безпечності контрольно-вимірювального та лабораторного електричного устаткування. Частина 2-020. Додаткові вимоги до лабораторних центрифуг (EN 61010-2-020:1994, IDT) : ДСТУ EN 61010-2-020:2005. – [Чинний від 2007-01-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2007. – IV. – 18 с.

Каталоги

1. Межгосударственные стандарты : каталог : в 6 т. / [сост. И. В. Ковалева, В. А. Павлюкова ; ред. В. Л. Иванов]. – Львов : НТЦ "Леонорм-стандарт", 2006. – Т. 6. – 277 с. – (Серия "Нормативная база предприятия").

Бібліографічні показники

1. Систематизований показник матеріалів з питань адміністративної реформи, опублікованих у Віснику Національної академії державного управління за 1997 – 2005 роки ; [уклад. О. О. Бабінова, О. Г. Белінська]. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 11 с.

Дисертації

1. Мельниченко О. А. Державна політика щодо підвищення рівня та якості життя населення : дис. ... д.держ.упр. : спец. 25.00.02 "Механізми державного управління" / О. А. Мельниченко. – Запоріжжя, 2010. – 448 с.

Автореферати дисертацій

1. Гейман О. А. Теоретико-методологічне засади не лінійності розвитку економіки України : автореф. дис. ... д.е.н. : спец. 08.00.03 "Економіка та управління національним господарством" / О. А. Гейман. – Х., 2010. – 36 с.

Частина книги, періодичного, продовжуваного видання

1. Скрипнюк В. Державна влада в Україні: проблеми взаємодії політики і управління / В. Скрипнюк // Право України. – 2003. – № 3. – С. 14–21.

2. Захист інформації в інформаційно-аналітичних системах державних органів управління / [О. Г. Додонов, О. С. Горбачик, М. Г. Кузнецова та ін.] // Реєстрація, зберігання і оброб. даних. – 2000. – № 2. – С. 66–72.

Електронні ресурси

1. Про внесення змін і доповнень у деякі законодавчі акти України про встановлення кримінальної відповідальності за захоплення підприємств (рейдерство) [Електронний ресурс] : проект закону України від 13 березня 2007 р. № 3300. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.

2. Служба безпеки України запобігла рейдерському замаху на "Укррічфлот". Прес-служба СБУ від 19 жовтня 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/publish>.

3. Сморгунов Л. В. Сетевая методология исследования политики [Електронний ресурс] / Л. В. Сморгунов. – Режим доступу : <http://www.politanalysis.narod.ru/smorgunov2.html>.

9. ГРАФІЧНА ЧАСТИНА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Графічна частина є невід'ємною складовою кваліфікаційної роботи. Структура і зміст матеріалів, що включаються до графічної частини, узгоджуються з науковим керівником, виходячи з теми кваліфікаційної роботи, задуму і структури доповіді здобувача при її захисті. Вона може бути виконана:

- у вигляді плакатів (5–7 плакатів формату А1, на яких розміщуються рисунки, схеми, таблиці, формули, графіки, діаграми тощо, які повинні ілюструвати і підтверджувати представлений у роботі матеріал);

- у вигляді мультимедійного супроводження (12–20 слайдів, на які виносяться відомості, аналогічні плакатам). У цьому варіанті виконання графічної частини здобувач готує роздавальний матеріал (у форматі А4) для кожного із членів екзаменаційної комісії.

На плакати (мультимедійне супроводження) рекомендується виносити такий матеріал:

- тема, мета і часткові задачі, актуальність, новизна і практична значущість роботи;

- алгоритм дослідження, який відображає логіку роботи та показує місце і роль кожного розділу в її структурі, пріоритетність поставлених цілей і задач;

- типові й авторські методики дослідження;

- основні результати роботи;

- управлінські рішення.

Заключним може бути плакат, що вміщує висновки і рекомендації за результатами проведених у кваліфікаційній роботі досліджень, і відомості щодо впровадження розробок кваліфікаційної роботи в оперативній, профілактичній, науковій, навчальній чи іншій діяльності.

Плакати (комплект роздавального матеріалу у додатках кваліфікаційної роботи) зберігаються в спеціальній бібліотеці університету разом із пояснювальною запискою і можуть бути використані після захисту роботи в навчальному процесі.

10. ЗАПОБІГАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ АКАДЕМІЧНОГО ПЛАГІАТУ У КВАЛІФІКАЦІЙНІЙ РОБОТІ

Відповідно до положення "Про систему забезпечення НУЦЗ України якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (системи внутрішнього забезпечення якості)" в університеті функціонує система запобігання та виявлення академічного плагіату, складовою частиною якої є виявлення академічного плагіату у наукових статтях, монографіях, дисертаціях, підручниках, навчальних виданнях тощо.

Зазначена система спрямована на запобігання та виявлення таких різновидів плагіату як:

- копіювання та оприлюднення виконаної іншим автором роботи як власної;
- дослівне копіювання фрагментів тексту (від фрази до набору речень) чужої роботи у свою без належного оформлення цитування;
- внесення незначних правок у скопійований матеріал (переформулювання речень, зміна порядку слів у них тощо без належного оформлення цитування);
- парафраза (переказ своїми словами чужих думок, ідей або тексту), сутність якої полягає у заміні слів (знаків), фразеологічних зворотів або пропозицій під час використання будь-якої авторської наукової праці (збереженої на електронних або паперових носіях, у тому числі розміщеної у мережі Інтернет).

Відповідно до Кодексу академічної доброчесності НУЦЗ України академічний плагіат, це оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства під іменем особи, яка не брала участі в їх створенні, визначений одним з порушень академічної доброчесності, що є неприйнятним для всіх учасників освітнього процесу університету.

Правила академічної доброчесності для усіх учасників Освітнього процесу НУЦЗ України у частині дотримання моральних норм і правил етичної поведінки та принципів академічної Доброчесності у навчально-науковій діяльності вимагають від кожного учасника освітнього процесу забезпечувати бездоганну чесність і прозорість на всіх стадіях проведення наукового дослідження, вважа-

ти неприпустимим прояви нечесної поведінки, рішуче викривати факти плагіату й інші форми порушень авторського права.

Для перевірки кваліфікаційних робіт здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти на наявність в них академічного плагіату, реалізується система подвійного контролю:

1. З боку здобувача вищої освіти – автора роботи.
2. З боку керівника роботи, секретаря екзаменаційної комісії.

Основними завданнями перевірки на академічний плагіат є:

- забезпечення належного фахового рівня кваліфікаційних робіт;
- виконання кваліфікаційних робіт із додержанням вимог академічної та наукової етики;
- стимулювання самостійності та індивідуальності здобувачів вищої освіти під час виконання досліджень;
- удосконалення навичок коректної роботи із джерелами інформації, дотримання прав інтелектуальної власності та формування у здобувачів вищої освіти сумлінного ставлення до інтелектуальних надбань;
- роз'яснення відповідальності автора завершеної роботи стосовно порушень загальноприйнятих правил цитування під час виконання кваліфікаційної роботи.

Кожна робота перевіряється на наявність академічного плагіату керівником роботи на усіх етапах її підготовки (не перевіряються – «Список використаної літератури» та «Додатки»).

У процесі підготовки роботи первинне (поточне) виявлення академічного плагіату в ній може здійснюватися керівником роботи та здобувачем другого (магістерського) рівня вищої освіти з використанням комп'ютерних програм, які знаходяться у вільному доступі.

Основна перевірка робіт щодо виявлення академічного плагіату проводиться у два етапи:

1. Не пізніше 10 діб до попереднього захисту роботи;
2. Не пізніше 3 діб до захисту роботи стосовно якої була виявлена незадовільна унікальність.

Як інструмент для основної перевірки робіт у межах протидії академічному плагіату використовують Інтернет-сервіс, Unicheck.

Виконавець роботи підписується на титульному аркуші пояснювальної записки та особистим підписом зазначає, що він не використовує у своїй роботі запозичень з праць інших авторів без відповідних посилань.

Результатом перевірки роботи вважається відсоток її унікальності (оригінальності):

- не більше 40 % – унікальність незадовільна – робота до розгляду не приймається і не може бути рекомендована до попереднього захисту (захисту) в екзаменаційній комісії, оскільки має суттєву кількість запозичень, що трактуються як плагіат;
- 41-50 – унікальність умовно задовільна – робота приймається до передзахисту після доопрацювання здобувачем – автором роботи, наявності і прави-

льного оформлення цитувань та посилань на використані джерела, оскільки має значний об'єм запозичень;

- вище 50 % – унікальність роботи задовільна – робота приймається до попереднього захисту (захисту) в екзаменаційній комісії.

Під час визначення рівня унікальності кваліфікаційних робіт у частині авторських пропозицій (рекомендацій) з удосконалення окремих аспектів фахової сфери враховується сталість визначених методик, алгоритмів та послідовність запропонованих для виконання у роботі завдань, структура службового змісту документів (титульний лист, зміст, вступ, висновки, список використаних джерел, додатки), обсяги першоджерел нормативного змісту та однотипність документів, що становлять смислову базу робіт (структура Єдиної державної системи цивільного захисту, соціально-економічні, географічні та інші характеристики об'єктів дослідження на державному, регіональному, місцевому та об'єктовому рівнях), що виконуються, стилістика мовлення, наявність сталих словосполучень у галузі науки та досліджуваній сфері.

За результатами перевірки секретар екзаменаційної комісії надає доповідню записку стосовно унікальності кваліфікаційних робіт начальникові кафедри. Начальник кафедри доводить отримані показники до відомо здобувача вищої освіти та його керівника.

Роботи з незадовільною унікальністю до попереднього захисту не допускаються.

Роботи з умовно задовільною унікальністю допускаються до попереднього захисту з усуненням недоліків на її захист.

Остаточне рішення щодо допуску кваліфікаційних робіт на захист приймається на засіданні кафедри з оформленням відповідного протоколу.

Кваліфікаційні роботи зберігаються у текстовому та електронному вигляді. Текстовий варіант робіт секретарем екзаменаційної комісії здається до навчально-методичного відділу університету у день захисту. Електронні версії робіт, захищених і з позитивною оцінкою, розміщуються після завершення роботи екзаменаційної комісії у захищеному *.pdf-форматі на web-ресурсах університету.

11. ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Підготовка до захисту і захист є логічним завершенням виконання кваліфікаційної роботи. Остаточний варіант написаної і відповідно оформленої кваліфікаційної роботи разом із супровідними документами (подання голові екзаменаційної комісії, анотація, довідка про впровадження (за наявності), рецензія) подаються на випускаючу кафедру у визначений термін.

До захисту кваліфікаційної робіт допускаються здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти, які в повному обсязі виконали навчальний план і пройшли стажування на посадах, що заміщуються фахівцями відповідного освітнього ступеня.

Завершену кваліфікаційну роботу разом із рецензією здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти подає науковому керівникові. Після перевірки кваліфікаційної роботи керівник готує висновок і подає роботу начальникові кафедри для прийняття рішення про дозвіл на **попередній захист**. Попередній захист відбувається на відповідній кафедрі у присутності науково-педагогічних працівників кафедри та керівника роботи не пізніше ніж за 5 діб до офіційного захисту.

Рішення про допуск здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти до захисту приймається на засіданні ЕК за підсумками попереднього розгляду роботи на кафедрі та наявності позитивного рішення про допуск начальника кафедри.

У випадку, коли кваліфікаційна робота не відповідає вимогам і начальник кафедри не вважає за можливе допустити здобувача другого (магістерського) рівня до захисту, питання про стан справ розглядається на позачерговому засіданні кафедри, а відповідні матеріали надаються голові ЕК для прийняття остаточного рішення щодо можливості допуску здобувача вищої освіти до захисту даної роботи.

Робота не допускається до захисту і не зараховується у разі виявлення плагіату чи фальсифікації результатів дослідження.

На повністю завершену кваліфікаційну роботу має бути отримана **рецензія**. Кваліфікаційна робота надається на рецензію не пізніше ніж за 7 діб до попереднього захисту на кафедрі.

Рецензентами можуть бути науково-педагогічні працівники, які обіймають посади професора чи доцента кафедр НУЦЗ України або інших ВНЗ, а також провідні фахівці ДСНС (на посаді не нижче начальника відділу ГУ ДСНС в області) та провідні фахівці установ, діяльність яких пов'язана з тематикою кваліфікаційної роботи. Зовнішня рецензія повинна бути завіреною круглою печаткою організації, в якій працює рецензент.

У рецензії зазначають позитивні та негативні аспекти кваліфікаційної роботи:

- вміння обґрунтувати актуальність теми;
- логічну послідовність викладу матеріалу;
- розуміння автором проблематики дослідження;
- конкретні зауваження (якщо такі виникають у рецензента) щодо недостатньої обґрунтованості тверджень, висновків, адекватності застосованих методик, обраних методів опрацювання результатів, коректності та обґрунтованості формулювань та висновків;
- оригінальність осмислення матеріалу;
- мовне оформлення та стиль роботи;
- коректність цитувань і технічне оформлення.

У рецензії обов'язково наводиться висновок про можливість позитивного оцінювання кваліфікаційної роботи і пропозиції щодо присвоєння здобувачеві другого (магістерського) рівня вищої освіти освітнього ступеня «магістр з цивільної безпеки» (за освітньо-професійною програмою «Цивільний захист» або за освітньо-професійною програмою «Управління у сфері цивільного захисту»).

Рецензія містить рекомендації щодо оцінки роботи. Оцінку за кваліфікаційну роботу виставляють на підставі рекомендованої рецензентом оцінки, доповіді здобувача та відповідей на запитання на захисті роботи.

Відгук наукового керівника містить характеристику актуальності теми роботи, здобувача, отриманих результатів та їх значення для теорії і практики.

До комплексу документів, що подаються із завершеною роботою, також входять анотація та довідка про впровадження результатів дослідження.

В **анотації** (додаток Г) стисло викладається актуальність та мета дослідження, розкривається зміст основних положень та наводиться галузь застосування прикладних результатів роботи.

Довідка про впровадження надається як акт підтвердження упровадження в практичну діяльність результатів кваліфікаційної роботи. Довідка оформлюється на офіційному бланку установи і закріплюється підписом керівника цієї установи.

Підготовка до захисту кваліфікаційної роботи полягає у виготовленні засобів для висвітлення основних результатів досліджень і підготовці доповіді виступу.

Рекомендується у процесі виступу використовувати заздалегідь підготовлені мультимедійні **презентації**, які не повинні перевищувати *20 слайдів* (максимум 2 слайди на хвилину промови). Фон слайдів презентації бажано обрати один для всієї презентації. Можна скористатися шаблонами, які містить програма. Бажано, щоб кольори схем, діаграм, малюнків були яскравішими за фон, а отже краще використовувати світлий фон з невеликою кількістю декоративних елементів. Ефекти анімації мають допомагати сприйманню інформації, а не бути самоціллю і не відволікати увагу від змісту презентації. Бажано не використовувати складних прописних шрифтів; їх *розмір* має бути не менше, ніж 16. В одному слайді доцільно вміщувати не більше, ніж 12–15 рядків тексту.

Презентація виступу повинна містити:

- короткий теоретичний вступ (вказати хто займався досліджуваною проблемною ситуацією і які підходи вироблені) (1–2 слайди);
- мета та завдання роботи (1 слайд);
- об'єкт і предмет дослідження (1 слайд);
- опис результатів дослідження (10–12 слайдів);
- висновки (1–2 слайди);
- впровадження результатів дослідження (1–2 слайди).

Класичні помилки презентації:

- забагато матеріалу на слайді;
- забагато слайдів;
- дуже швидко йдуть слайди;
- малий шрифт;
- надмірне "декорування";
- фон слайду (шаблон) зливається з текстом або надмірно яскравий, відволікає увагу;
- невиправдане використання ефектів анімації;
- виступаючий говорить до екрану.

За добу до захисту здобувач подає до ЕК через секретаря: кваліфікаційну роботу; подання голові ЕК з висновком начальника кафедри про допуск здобувача до захисту та письмовим відгуком наукового керівника з характеристикою діяльності здобувача під час виконання кваліфікаційної роботи; рецензію на кваліфікаційну роботу; матеріали, що свідчать про публікації та апробацію отриманих результатів; анотацію. Якщо результати роботи були впроваджені у практику, то акт впровадження результатів кваліфікаційної роботи також обов'язково повинно надати до ЕК. Виконавці можуть подавати й інші матеріали, які на їх погляд характеризують наукову та практичну цінність кваліфікаційної роботи.

До початку роботи ЕК відповідний факультет готує і подає характеристики здобувачів та зведені відомості про їх успішність.

До початку захисту кожен здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти повинен розробити тези доповіді. Свою доповідь він повинен погодити із науковим керівником.

Кваліфікаційну роботу здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти захищає прилюдно на засіданні ЕК у присутності керівника, рецензента, здобувачів вищої освіти та всіх, хто бажає бути присутнім на захисті.

Захист кваліфікаційної роботи складається з таких частин:

- виступ здобувача;
- відповіді на поставлені запитання;
- оголошення рецензії;
- відповіді здобувача вищої освіти на зауваження рецензента;
- оголошення відгуку керівника про роботу здобувача вищої освіти;
- виступи присутніх на захисті;
- завершальне слово здобувача вищої освіти.

Виступ складається із трьох смислових частин, які відповідають за змістом вступу, основній частині та висновкам кваліфікаційної роботи. У вступі доповіді висвітлюється актуальність досліджуваної теми, формулюють об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження. Основна частина, передусім, розкриває

суть, методику й особливості організації та проведення емпіричного дослідження та містить аналіз отриманих результатів із демонстрацією кількісних та якісних показників з метою обґрунтування достовірності тверджень. У висновках наводяться головні результати дослідження і визначається теоретичне та практичне значення отриманих результатів та можливі перспективи подальших досліджень.

Здобувач вищої освіти має можливість заздалегідь ознайомитися з зауваженнями рецензента, отже зобов'язаний підготувати відповіді на подані рецензентом зауваження. Слід пам'ятати, що оцінку виставляє екзаменаційна комісія на підставі публічного захисту, отож *відповіді на зауваження рецензента* мають велике значення: успіх захисту значною мірою залежить від того, наскільки правильно і ґрунтовно здобувач дискутує з рецензентом і відповідає на питання членів екзаменаційної комісії та присутніх. Відповіді на зауваження рецензента є публічним виявом знання досліджуваної проблемної ситуації, володіння матеріалом, здатності вести наукову дискусію. З огляду на те, що здобувач вищої освіти має можливість завчасно підготувати відповіді на зауваження, цей етап захисту є дуже важливий і суттєво впливає на оцінку кваліфікаційної роботи. У відповідях на зауваження рецензента та питання, які задаються після доповіді, бажано уникати двох крайностей: зайвої стислості і категоричності; зайвої багатослівності.

Зайва стислість та категоричність часто справляє враження "втечі" від відповіді на питання і свідчить про невміння вести наукову полеміку та дискусію. Аналогічне враження справляє і надмірна балакучість.

Культура мовлення та дотримання регламенту є обов'язковим елементом культури й етики наукових повідомлень. Бажано ознайомитися з приміщенням напередодні захисту, продумати як краще забезпечити унаочнення. Якщо це можливо, доцільно відвідати заздалегідь захист інших здобувачів вищої освіти.

Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи:

1. Уміння сформулювати тему й обґрунтувати її актуальність.
2. Рівень опрацювання теми, повнота її розкриття.
3. Повнота аналізу літературних джерел.
4. Адекватність застосованих методів дослідження.
5. Адекватність застосування статистичних методів опрацювання даних.
6. Якість інтерпретації та аналізу отриманих результатів дослідження.
7. Відповідність висновків меті та завданням дослідження, коректність висновків.
8. Творчий підхід, самостійність, оригінальність в опрацюванні матеріалу.
9. Мовне оформлення та володіння стилем наукового викладу; коректність цитувань, оформлення бібліографії.
10. Правильність оформлення кваліфікаційної роботи.

11. Доповідь на захисті, її відповідність виконаній роботі; інформативність отриманих результатів; культура мовлення.

12. Використання під час захисту засобів унаочнення та якість їх виконання.

13. Вміння коректно, стисло, точно відповідати на запитання.

Оцінка кваліфікаційної роботи виводиться на підставі підсумування балів, виставлених членами екзаменаційної комісії на захисті кваліфікаційної роботи. Кожен з оцінюваних аспектів має певну максимально можливу кількість балів:

Відмінно. Магістерська робота виконана бездоганно, своєчасно, самостійно, забезпечує повне розкриття теми і містить елементи новизни. Теоретична частина містить значний і різноманітний масив опрацьованих інформаційних джерел, критичний огляд наукової літератури, узагальнення і висновки, які дозволяють чітко визначити авторську позицію. Аналітична частина містить глибокі і всебічні дослідження зовнішнього і внутрішнього середовища досліджуваного об'єкта, автор використовує сучасні аналітичні і методологічні інструментарії, представлені авторські висновки базуються на якісно опрацьованій статистичній інформаційній базі. Представлені рекомендації здобувача мають практичну цінність, адекватні виявленим проблемним ситуаціям. У роботі розроблені управлінські аспекти впровадження запропонованих пропозицій.

Відгук і рецензія позитивні. Доповідь логічна, повна, стисла, проілюстрована бездоганно оформленими наочними матеріалами. Відповіді на питання правильні, стислі, аргументовані.

Добре. Тема кваліфікаційної роботи розкрита, але мають місце окремі недоліки непринципового характеру. В роботі зустрічається порушення логіки у побудові дослідження, взаємозв'язок між підрозділами роботи. Аналіз літературних джерел зроблений поверхнево, відсутні узагальнення, наукова полеміка, авторські висновки, посилання на першоджерела. Дослідження проведені на обмеженій інформаційній базі, відсутні чітко аргументовані авторські висновки. Подані у роботі авторські пропозиції не містять аналітичного обґрунтування доцільності їх реалізації.

Відгук і рецензія позитивні, але містять окремі зауваження. Доповідь логічна, ілюструє знання теми дослідження. Наочний матеріал оформлений з огріхами. Відповіді на питання в основному правильні, здобувач вищої освіти добре знає предмет роботи.

Задовільно. Тема кваліфікаційної роботи в основному розкрита, але мають місце недоліки змістовного характеру, наявні ознаки копіїляції, відсутні узагальнення, авторські висновки. Назви окремих розділів не відповідають змісту, план дослідження незбалансований. Порушена логіка представленого матеріалу, змістовне наповнення окремих розділів не пов'язано між собою. У ана-

літичному розділі поверхнево і переважно описово подана інформація, що не дозволяє аргументувати зроблені авторські висновки. Розроблювальна частина має описово-декларативний характер, пропозиції обґрунтовано непереконливо. Є зауваження щодо оформлення кваліфікаційної роботи.

Доповідь прочитана за текстом, здобувач вищої освіти не володіє окремими питаннями теми, не всі відповіді на запитання членів екзаменаційної комісії правильні або повні. Наочні матеріали не відображають зміст виконаної аналітичної частини роботи.

Незадовільно. Мета кваліфікаційної роботи сформульована не чітко, змістовне наповнення роботи не відповідає темі дослідження. Відсутня логіка у побудові дослідження, назви окремих розділів не відповідають їх змісту. Важко визначити ступінь самостійності виконання здобувачем вищої освіти представленої кваліфікаційної роботи. У роботі яскраво виражений компіляційний характер, відсутні посилання на використані джерела. В аналітичній частині представлений застарілий матеріал. Порушена чи відсутня логіка запропонованих заходів з проведеним аналізом діяльності підприємства. Обґрунтування запропонованих рекомендацій і пропозиції відсутні. Оформлення роботи має суттєві недоліки.

Доповідь не відображає зміст виконаної роботи, більшість відповідей на питання неточні або неправильні, здобувач вищої освіти не володіє предметом дослідження. Наочні матеріали до захисту кваліфікаційної роботи відсутні.

Магістерська робота до захисту не допускається. Робота подана науковому керівникові на перевірку або на будь-який подальший етап проходження з порушенням установлених строків. Написана на тему, яка своєчасно не була затверджена наказом. Здобувач вищої освіти не володіє поданим матеріалом, не орієнтується у предметі дослідження. Необхідні джерела неопрацьовані. Відгук наукового керівника негативний. Відсутній необхідний комплект супровідних документів, робота не пройшла нормо контроль та перевірку на плагіат. Структура не відповідає вимогам. Робота недбало оформлена.

Рішення про оцінку приймається на закритому засіданні ЕК відкритим голосуванням більшістю голосів. За умов однакової кількості голосів голос голови комісії є вирішальним.

Підсумки захисту оголошуються здобувачеві вищої освіти у той же самий день.

У випадку отримання незадовільної оцінки за результатами захисту кваліфікаційної роботи ЕК визначає, чи має змогу здобувач надати роботу для повторного захисту після усунення виявлених недоліків.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за захист кваліфікаційної роботи	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
80-89	B	добре
65-79	C	
55-64	D	задовільно
50-54	E	
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного захисту
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним виконанням кваліфікаційної роботи

Типові помилки здобувачів вищої освіти під час захисту кваліфікаційних робіт:

- зміст кваліфікаційної роботи не розкриває тему повністю чи її основної частини;
- у теоретичній частині копюється текст, а таблиці, рисунки наводяться без посилань на джерела, що були використані;
- неправильно оформлюється цитування тексту;
- оформлення списку використаних літературних джерел не відповідає стандарту;
- недостатня кількість літературних джерел;
- в аналітичній частині занадто детально наводиться виконання розрахунків. Досить розрахувати показники для одного року, а інше звести в таблицю;
- у тексті наводяться громіздкі таблиці, хоча їх доцільно перенести в додатки;
- недостатньо використовуються графічні наглядні засоби ілюстрації тексту. Здобувачі, як правило, віддають перевагу табличній формі подання матеріалу;
- теоретична і методична частини не відповідають аналітичній частині та змісту третього розділу, що містить рекомендації. Обов'язково треба дотримуватися послідовності написання кваліфікаційної роботи та обґрунтування висновків (тема – мета – завдання – наукова новизна – висновки);
- обсяг та оформлення роботи не відповідають вимогам, вона виконана неохайно, з помилками;
- управлінські рішення не узгоджуються з аналітичною частиною роботи;
- аналітична частина не відповідає об'єкту дослідження.

ДОДАТОК А
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Кафедра управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи

магістр

(освітній ступінь)

на тему: «Розробка управлінських рішень, спрямованих на підвищення рівня захищеності населення і території міста Харків від надзвичайних ситуацій»

Виконав: здобувач вищої освіти 2 курсу
групи ЗМУЦЗ-19
спеціальності 263 «Цивільна безпека»,
освітньо-професійна програма «Управління у
сфері цивільного захисту»

старший лейтенант служби ЦЗ Іванов А.Л.
(прізвище та ініціали)

Керівник Коновалов А.С.
(прізвище та ініціали)

Рецензент Петренко С.В.
(прізвище та ініціали)

Харків - 2021 рік

ДОДАТОК Б

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Факультет цивільного захисту

Кафедра управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту

Галузь знань 26 «Цивільна безпека»

Спеціальність 263 «Цивільна безпека»

Освітньо-професійна програма «Управління у сфері цивільного захисту»

Рівень вищої освіти магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник кафедри УОДСЦЗ,
Д.Т.Н., С.Н.С.

Вадим ТЮТЮНИК

“ ____ ”

2021 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____

керівник роботи _____

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом НУЦЗ України від « ____ » _____ 20__ року № _____

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи _____

3. Вихідні дані до роботи _____

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка

Здобувач вищої освіти _____
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
 (підпис) (прізвище та ініціали)

ДОДАТОК В

ЗМІСТ

<i>1,25 см</i>	<i>1,0 см</i>		
			<i>15 мм (вільний рядок)</i>
ВСТУП			3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ			5
1.1. Сутність, витоки та наслідки			
1.2. Основні засади			
1.3. Еволюція концепцій			
РОЗДІЛ 2. ВИЯВЛЕНІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ			
2.1. Методики оцінки			
2.2. Результати подолання			
2.3. Особливості вирішення проблемних питань			
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ			
3.1. Адаптація до умов України передового досвіду			
3.2. Перспективні напрями			
3.3. Концептуальні підходи до удосконалення			
ВИСНОВКИ			
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ			
ДОДАТКИ			

ДОДАТОК Г

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти

старшого лейтенанта служби цивільного захисту
(спеціальне звання)

Іванова Андрія Леонідовича
(прізвище, ім'я та по батькові)

Керівник: к.т.н, доцент Коновалов А.С.
(науковий ступень, вчене звання)

Рецензент:
(посада, спеціальне звання, прізвище, ім'я та по батькові)

ТЕМА: „Розробка управлінських рішень, спрямованих на підвищення рівня захищеності населення і території міста Харків від надзвичайних ситуацій”

Розрахунково-пояснювальна записка на _____ аркушах

Перелік графічного матеріалу: _____

СТИСЛИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2021 р.

ДОДАТОК Д
ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Національний університет цивільного захисту України **1**
Кафедра управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту

Тема роботи

Виконав: здобувач гр.
спеціальне звання
П.І.Б.

Науковий керівник:
науковий ступінь, вчене звання,
посада П.І.Б.

20__

Мета роботи.

2

Об'єкт дослідження.

Предмет дослідження.

ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ ВИКОНАНО НАСТУПНІ ЗАВДАННЯ:

**1) ПРОВЕДЕНО АНАЛІЗ ЗАГРОЗ, ЯКІ
ПРИТАМАННІ.....**

3-5

1-3
слайди

2) ПРОВЕДЕНО АНАЛІЗ СТРУКТУРИ 6-8	1-3 слайди
3) ВИКОНАНО АНАЛІЗ 9-11	1-3 слайди
4) ПРОВЕДЕНО АНАЛІЗ 12-14	1-3 слайди
5) ПРОВЕДЕНО ОЦІНКУ 15-17	1-3 слайди
6) ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ.....РОЗРОБЛЕНО НАСТУПНІ УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ: 18-20	1-3 слайди

ДОДАТОК Е

Е.1. Приклади тем кваліфікаційних робіт за ОПП «Цивільний захист»

1. Підвищення рівня техногенної безпеки на об'єктах виробництва добрива.
2. Підвищення рівня безпеки функціонування об'єктів КП «Харківводоканал».
3. Аналіз ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на території Дніпропетровської області.
4. Підвищення рівня цивільного захисту Шевченківського району міста Харків.

Е.2. Приклади кваліфікаційних робіт за ОПП «Управління у сфері цивільного захисту»

1. Розробка управлінських рішень спрямованих на підвищення техногенної безпеки АТ «Хладопром» м. Харків.
2. Розробка організаційно-управлінських рішень щодо підвищення рівня цивільного захисту населення на прикладі діяльності Харківської місцевої ланки.
3. Розробка управлінських рішень щодо підвищення рівня захищеності населення і території Львівської області від небезпечних подій.
4. Розробка управлінських рішень у сфері цивільного захисту щодо об'єктів із обертанням небезпечних хімічних речовин м. Харкова.

ЗМІСТ

1. Вихідна база методичних вказівок	3
2. Кваліфікаційна робота, її мета і завдання	3
3. Вибір теми кваліфікаційної роботи	6
4. Керівництво підготовкою кваліфікаційної роботи	8
5. Етапи виконання кваліфікаційної роботи	9
6. Збір і обробка інформації за тематикою дослідження	10
7. Композиція кваліфікаційної роботи	11
8. Оформлення кваліфікаційної роботи.....	17
9. Графічна частина кваліфікаційної роботи.....	28
10. Захист кваліфікаційної роботи.....	29
11. Додатки	39

Навчальне видання

Тютюник Вадим Володимирович
Удянський Микола Миколайович
Ященко Олександр Анатолійович

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання кваліфікаційної роботи
здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти
у галузі знань 26 «Цивільна безпека»
спеціальність – 263 «Цивільна безпека»
освітньо-професійна програма «Цивільний захист»
освітньо-професійна програма «Управління у сфері цивільний захист»

Видавництво Національного університету цивільного захисту України
61023, м. Харків, вул. Чернишевська, 94